สถานภาพงานวิจัย ปี่พาทย์พื้นบ้านอีสานใต้

The Research Status of the Southern Isan Folk Piphat Studies.

กฤตเมธ บุตรเต
Krittameth Butte

บทคัดย่อ

บทความเรื่องสถานภาพงานวิจัยปี่พาทย์พื้นบ้านอีสานใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสถานภาพงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวงดนตรี บทเพลง การสืบทอด และบทบาทต่อสังคมของวงปี่พาทย์พื้นบ้านอีสานใต้ โดยเป็นการสำรวจจากสื่อออนไลน์ที่ปรากฏในรูปของวิทยานิพนธ์ บทความวิจัย และงานวิจัย ที่สามารถเข้าถึงได้ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ จากผลงานวิจัยดังกล่าวมีองค์ความรู้ดังต่อไปนี้

วงปี่พาทย์พื้นบ้านอีสานใต้มีลักษณะโดยทั่วไปที่คล้ายคลึงกัน เครื่องดนตรีเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษและบางส่วนก็ได้มีการเพิ่มเข้ามาใหม่ พบรูปแบบของวงอยู่ 4 รูปแบบ ได้แก่ วงเครื่องห้า วงเครื่องหก วงเครื่องแปด และวงเครื่องสิบสอง โดยวงปี่พาทย์พื้นบ้านพบอยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดด้วยกัน คือ จังหวัดบุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และนครราชสีมา

บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงประกอบไปด้วย เพลงชุดโหมโรง เพลงเถาหรือเพลงเบ็ดเตล็ด เพลงอวมงคล เพลงพิธีกรรมเลี้ยงผี เพลงแห่ เพลงมอญ และเพลงประกอบการแสดง บทเพลงที่โดดเด่นคือเพลงชุดโหมโรงและเพลงเลี้ยงผี

กระบวนการสืบทอดอาศัยรูปแบบมุขปาฐะ เริ่มฝึกหัดเพลงสาธุการเป็นเพลงแรกคล้ายกันทุกวง สถานที่ที่ใช้ในการเรียนคือบ้าน วัด และชมรมดนตรีไทย

ในด้านบทบาทต่อสังคมปรากฏพบใน 3 ลักษณะคือ 1.บรรเลงประกอบพิธีกรรมและการแสดง 2.บรรเลงเพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้คนในชุมชน 3.ในฐานะแหล่งเรียนรู้สืบทอดมรดกวัฒนธรรมของชุมชนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

คำสำคัญ: สถานภาพ, งานวิจัย, ปี่พาทย์พื้นบ้านอีสานใต้

Abstract

Articles on Research Status southeast folk Piphat. The objective is to survey the status of research related to the band. Song, inheritance and southeast folk Piphat for role in society. It is a survey from online media that appears in the form of a thesis, research articles and research for accessible than data to analyze form research. It have a knowledge as follows.

Southeast folk Piphat have a similar characteristics in general. Musical instrument is inheritance from ancestors and some have been added to new ones. It have 4 types is Kruang har band, Kruang hog band, Kruang pad band,and Kruang sibsong band. Folk Piphat can find on 3 province is Burirum, Sisaket, and Nakhon Ratchasima

A song used to play is Homrong's set of song Tao'song or miscellaneous Songs, Arwamongkol'song, rite for a ghost'song, parade song, Mon song and soundtrack. Stand out song is Homrong and rite for a ghost'song.

Inheritance process have Mukkapatha type. Start practicing Satukhan'song as first. Home, temple and thai music club is a place to use for study. Role in society can find 3 types is 1.Rituals and performances, 2.Entertainment, 3.Inherit cultural heritage

Keywords: Status, Research, South east Folk Piphat

บทนำ

ดินแดนอีสานใต้ประกอบไปด้วยจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และสระแก้ว มีอาณาเขตตั้งอยู่ติดกันกับประเทศกัมพูชา เป็นดินแดนที่มีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ซึ่งประกอบไปด้วยไทยเขมร ไทยส่วย ไทยอีสาน และไทยโคราช (พิชชาณัฐ ตู้จินดา, 2558) มีการพบหลักฐานว่าในเขตอีสานใต้นั้นมีอารยธรรมโบราณหล่อหลอมเข้าด้วยกัน 2 อารยธรรมคือ อารยธรรมทวารวดีและอารยธรรมเขมร โดยอารยธรรมทวารวดีพบในเขตพื้นที่อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมาและอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนอารยธรรมเขมรนั้นพบในเขตพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์และอำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี (ชายชาญ วงศ์ภักดี และคณะ, 2564) ซึ่งจากหลักฐานที่พบทำให้สามารถกล่าวได้ว่าในเขตพื้นที่อีสานใต้นั้นเป็นศูนย์รวมของมรดกทางวัฒนธรรมและเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญสำหรับแวดวงการศึกษาในปัจจุบัน รวมไปถึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อีกด้วย

วงปี่พาทย์พื้นบ้านในแถบอีสานใต้นั้นเกิดจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมเขมรเนื่องจากมีพื้นที่ตั้งอยู่ติดกันกับประเทศกัมพูชาและวัฒนธรรมของชนชาติทั้งสองนั้นมีความคล้ายคลึงกัน จึงทำให้วัฒนธรรมดนตรีในแถบอีสานใต้นั้นมีกลิ่นอายของวัฒนธรรมเขมรร่วมอยู่ด้วย ซึ่งก็เป็นไปตามที่ได้รับอิทธิพลเข้ามา ทำให้วัฒนธรรมดนตรีอีสานใต้นั้นมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว นอกจากวงปี่พาทย์แล้วยังพบว่าในเขตพื้นที่อีสานใต้มีรูปแบบวงดนตรีประเภทอื่นๆ อยู่อีกด้วย อาทิเช่น วงพิณพาทย์และวงมโหรีอีสาน ซึ่งวงดนตรีทุกประเภทนั้นมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนนับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันทั้งบรรเลงเพื่อความบันเทิงและบรรเลงในพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ (อนุวัฒน์ บุตรทองทิม และเฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี, 2563)

ปี่พาทย์พื้นบ้านเป็นรูปแบบของวงดนตรีปี่พาทย์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปตามวัฒนธรรมที่ได้สืบทอดต่อๆ กันมาของในแต่ละท้องถิ่นและเป็นวงดนตรีที่มีความสัมพันธ์กับผู้คนเป็นอย่างมากตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เป็นวงดนตรีที่เกิดจากการประสมวง

ระหว่างเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าและเครื่องตีเข้าด้วยกันโดยอาศัยฆ้องวงเป็นทำนองหลัก เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงเพื่อความบันเทิงและบรรเลงประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อีสานใต้นั้นพบวัฒนธรรมปี่พาทย์พื้นบ้านอยู่ 2 รูปแบบด้วยกันคือ วัฒนธรรมปี่พาทย์พื้นบ้านแบบเขมรและวัฒนธรรมปี่พาทย์พื้นบ้านแบบโคราช ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานที่พบว่ามีการหล่อหลอมของอารยธรรมทวารวดีและอารยธรรมเขมรเข้าด้วยกัน (ชายชาญ วงศ์ภักดี และคณะ, 2564) โดยวัฒนธรรมปี่พาทย์พื้นบ้านแบบเขมรปรากฏพบใน 3 จังหวัดด้วยกันคือ จังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ส่วนวัฒนธรรมปี่พาทย์พื้นบ้านแบบโคราชพบเพียงจังหวัดเดียวเท่านั้นคือ จังหวัดนครราชสีมา

ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมดนตรีทั้งสองนั้นมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของตนแต่ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าจะแตกต่างกันไปทั้งหมด เนื่องจากดนตรีเป็นศิลปะชนิดหนึ่งที่ถูกมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการโดยอาศัยหลักสำคัญ 5 อย่างคือ จังหวะ ทำนอง การประสานเสียง สีสันของเสียง และคีตลักษณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างสรรค์วัฒนธรรมดนตรีให้เป็นไปตามสังคมหรือตามคติความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ (เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี, 2561) ทั้งนี้ในเขตพื้นที่อีสานใต้นั้นยังพบวงดนตรีรูปแบบอื่นๆ นอกเหนือจากวงปี่พาทย์อีกด้วย ได้แก่ วงมโหรีพื้นบ้าน วงกันตรึมและวงตุ้มโมง ซึ่งจะถูกนำไปใช้บรรเลงตามลักษณะของงานที่แตกต่างกันออกไป และยังมีการละเล่นดนตรีอีกรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า “เจรียงจาเปย” โดยเป็นการแสดงดนตรีประกอบการขับลำภาษาเขมรซึ่งมีเนื้อหาที่กล่าวถึงเรื่องราวของศาสนาและวรรณคดีรวมไปถึงคติเตือนใจอีกด้วย (พิชชาณัฐ ตู้จินดา และอรอุมา เวชกร, 2556)

สำหรับบทความเรื่องสถานภาพงานวิจัยปี่พาทย์พื้นบ้านอีสานใต้ ได้ทำการค้นคว้าข้อมูลจากฐานข้อมูลเอกสารที่มีอยู่ในระบบสารสนเทศที่สามารถเข้าถึงได้ โดยมีเป้าหมายในการศึกษาถึงรูปแบบของดนตรี ลักษณะของเพลง และกระบวนการสืบทอดทางวัฒนธรรมดนตรีของจังหวัดต่างๆ ในเขตพื้นที่อีสานใต้ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปตามแต่ละเขตพื้นที่จังหวัด

ทั้งนี้ในการศึกษาเรื่องสถานภาพงานวิจัยปี่พาทย์พื้นบ้านอีสานใต้ได้พิจารณาจากความโดดเด่นและเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์พื้นบ้านในเขตพื้นที่อีสานใต้

1.สำรวจสถานภาพงานวิจัยปี่พาทย์พื้นบ้านอีสานใต้

การสำรวจงานวิจัยปี่พาทย์พื้นบ้านอีสานใต้จากฐานข้อมูลเอกสารปัจจุบันที่มีอยู่ในระบบสารสนเทศที่สามารถเข้าถึงได้ พบว่ามีการศึกษางานวิจัยอยู่ทั้งหมด 8 เรื่องด้วยกัน โดยแต่ละเรื่องได้ดังประเด็นต่อไปนี้

1.1. พิชชาณัฐ ตู้จินดา. (2558). **การศึกษาองค์ความรู้วงปี่พาทย์พื้นบ้านบ้านหนองไทร ตำบลหนองไทร อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่ออนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น,** (ทุนวิจัยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม). กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม.

งานวิจัยเรื่องการศึกษาองค์ความรู้วงปี่พาทย์พื้นบ้าน บ้านหนองไทร ตำบลหนองไทร อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่ออนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้กระบวนการในการรวบรวมข้อมูลโดยวิธีภาคสนาม มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและบริบทที่เกี่ยวข้องของวงปี่พาทย์พื้นบ้าน บ้านหนองไทร ตำบลหนองไทร อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อบันทึก รวบรวม และสังเคราะห์องค์ความรู้ที่โดดเด่นด้านดนตรีของวงปี่พาทย์พื้นบ้าน บ้านหนองไทร ตำบลหนองไทร อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า วงปี่พาทย์พื้นบ้าน บ้านหนองไทร ได้รับการถ่ายทอดมาจากนายม่วงและนายล่ำ เหลวกุล ซึ่งเป็นนักดนตรีปี่พาทย์อาวุโสบ้านเขว้า ตำบลสะเดา อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยเป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งในทางด้านองค์ความรู้และด้านปฏิบัติเป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นที่เคารพนับถือในแวดวงนักดนตรีพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้ที่นำองค์ความรู้ทางด้านดนตรีปี่พาทย์มาถ่ายทอดสู่ชุมชนบ้านหนองไทร ตำบลหนองไทร อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ คือนายอ๊อฟ ปราบภัย ซึ่งเป็นบิดาของนายสนั่น ปราบภัย โดยตระกูลปราบภัยนั้นกล่าวได้ว่าเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางด้านดนตรีปี่พาทย์ในพื้นที่ชุมชนบ้านหนองไทร

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนักดนตรีปี่พาทย์พื้นบ้านชุมชนบ้านหนองไทร สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ชุด ได้แก่ 1. นักดนตรีชุดรุ่นเดียวกับนายอ๊อฟ ปราบภัย ซึ่งเป็นรุ่นแรกและรุ่นบุกเบิก 2. นักดนตรีชุดรุ่นเดียวกับนายสนั่น ปราบภัย 3. นักดนตรีชุดปัจจุบัน โดยในปัจจุบันบุคคลสำคัญที่เป็นหลักความรู้ของวงปี่พาทย์พื้นบ้าน บ้านหนองไทร คือ นายสนั่น ปราบภัย ซึ่งยังคงถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ทางด้านดนตรีปี่พาทย์ให้แก่เยาวชนและบุคคลที่สนใจอย่างไม่ปิดบัง อีกทั้งยังเคยผ่านประสบการณ์การเล่นดนตรีรับใช้สังคมมาอย่างยาวนาน โดยวงปี่พาทย์พื้นบ้าน บ้านหนองไทร มีองค์ความรู้ที่สำคัญ คือทางบรรเลงฆ้องวงใหญ่ สำหรับเพลงปี่พาทย์พื้นบ้านสามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ประเภท ดังนี้

ประเภทของเพลง	ความหมาย
เพลงครู	เพลงชุดที่ใช้เริ่มต้นการเรียนการสอนปี่พาทย์พื้นบ้าน ได้แก่ เพลงชุดโหมโรงเย็น
เพลงชุด	ประเภทเพลงที่นำเพลงเกร็ดที่มีทำนองคล้ายกันมาร้อยเรียงเข้าเป็นชุดเดียวกัน
เพลงเลี้ยงผี	เพลงที่ใช้บรรเลงในพิธีเลี้ยงผี
เพลงแห่	เพลงที่ใช้บรรเลงประโคมกิจกรรมการแห่ต่าง ๆ
เพลงนางหงส์	เพลงที่ใช้บรรเลงในงานอวมงคล
เพลงสามชั้น และเพลงสองชั้น	เพลงที่มีกระสวนทำนองทางฆ้องวงใหญ่และอัตราจังหวะการบรรเลงสามชั้นและสองชั้น

1.2. พูนศักดิ์ บุญทวี และรุจี ศรีสมบัติ. การศึกษาวงปี่พาทย์พื้นเมืองในวัฒนธรรมอีสานใต้ ในพิธีกรรมบวชพระ ตำบลปังกู อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์: กรณีศึกษาวงของนายทอด อิดประโคน. ใน: ฌานิก หวังพานิช. **โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ: ศิลปกรรมวิชาการ ครั้งที่ 2: ศิลปะ 4.0: ศิลปะเพื่อการสร้างสรรค์และศิลปะเพื่อการศึกษา;** 3 สิงหาคม 2560; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: [ม.ป.พ.]; 2560. 191-204.

บทความวิจัยเรื่องการศึกษาวงปี่พาทย์พื้นเมืองในวัฒนธรรมอีสานใต้ ในพิธีกรรมบวชพระ ตำบลปังกู อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์: กรณีศึกษาวงของนายทอด อิดประโคน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและบทบาทหน้าที่ของวงปี่พาทย์ของนายทอด อิดประโคน ตำบลปังกู อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อศึกษาการบรรเลงปี่พาทย์ของวงนายทอด อิดประโคน

ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมบวชพระของชาวไทยเขมร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ รวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการภาคสนามและศึกษาจากเอกสารหลักฐาน ผลการวิจัยพบว่าวงปี่พาทย์ของนายทอด อิดประโคน ได้รับการสืบทอดองค์ความรู้เป็นรุ่นที่ 3 ร่วมกับนายเที่ยง อิดประโคน ซึ่งเป็นน้องชาย โดยเป็นการสืบทอดทางภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ในปัจจุบันนายทอด อิดประโคน เป็นผู้ควบคุมและดูแลเครื่องดนตรีตลอดจนประสานงานกับนักดนตรีภายในวง มีเครื่องดนตรีบางชนิดมีอายุเก่าแก่ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดจากบิดา ประกอบไปด้วย ระนาดเอก ซไล (ปี่ใน) ตะโพน ฆ้องวงใหญ่ 2 วง สโกว (กลองทัด) 2 ใบ ฉาบและฉิ่ง มีนักดนตรีทั้งหมด 8 คน รับบรรเลงทั้งในงานมงคลและอวมงคล มีบริบทต่อสังคม 3 ด้านคือ ด้านความบันเทิง ด้านเป็นแหล่งความรู้ในชุมชน และด้านพิธีกรรม

รูปแบบการประสมวงของวงปี่พาทย์ของนายทอด อิดประโคน เป็นการนำเครื่องดนตรีแต่ละชนิดมาบรรเลงให้มีความกลมกลืนกันและไม่นิยมใช้ฆ้องยอด (ฆ้องวงเล็ก) มาผสมในวงปี่พาทย์ โดยมีเหตุผลว่าฆ้องวงเล็กมีเสียงที่แหลมและดังจนเกินไป หน้าที่ของเครื่องดนตรีภายในวงสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1. เครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนองหลักของเพลง 2. เครื่องดนตรีประเภทแปรทำนอง 3. เครื่องประกอบจังหวะ และมีรูปแบบในการจัดวงดนตรีซึ่งได้รับการถ่ายทอดตามแบบโบราณ คือ วงเครื่องห้า วงเครื่องหก และวงเครื่องแปด ในส่วนการสืบทอดจะเปิดให้บุคคลที่สนใจเข้ามาเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น ใช้วิธีการสอนแบบมุขปาฐะซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ การบอกเพลงแล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม และการพาไปออกงานเพื่อก่อให้เกิดประสบการณ์ ซึ่งในปัจจุบันขาดผู้สืบทอดวงปี่พาทย์ต่อ

การบรรเลงปี่พาทย์ในพิธีบวชพระมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสื่อกลางให้แสดงออกถึงมนต์ขลังและการรวมจิตใจของผู้ร่วมงาน รวมไปถึงการบ่งบอกขั้นตอนของงานอีกด้วย โดยจะบรรเลงประโคมเพลงโหมโรงเพื่อบ่งบอกว่างานกำลังจะเริ่มต้นขึ้นและเพื่อความเป็นสิริมงคลของงาน ต่อมาเมื่อเข้าสู่ช่วงพิธีกรรมก็จะบรรเลงไปตามขั้นตอนตามช่วงเวลานั้นๆ

1.3. ศิริปัญญา สะเดา. (2562). **กระบวนการถ่ายทอดของครูปี่พาทย์พื้นบ้านอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เรื่องกระบวนการถ่ายทอดของครูปี่พาทย์พื้นบ้านอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ของศิริปัญญา สะเดา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์และการสังเกต จากครูปี่พาทย์พื้นบ้าน 3 คนคือ 1. นายสิงห์ทอง พวงพันธุ์ 2. นายดำรงศักดิ์ พรมวิหาร 3. นายอาง ปราบภัย ภายใต้วัตถุประสงค์ 2 ประการคือ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวงปี่พาทย์พื้นบ้านในอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดของครูปี่พาทย์พื้นบ้าน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า วงปี่พาทย์ในอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เริ่มก่อตั้งที่บ้านเขว้า ตำบลสะเดา อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยหลวงประดิษฐ์ ซึ่งเป็นครูปี่พาทย์ที่ได้เดินทางมาจากเขมรและได้ถ่ายทอดความรู้ในการบรรเลงปี่พาทย์ให้แก่ชาวบ้าน โดยลูกศิษย์รุ่นแรกที่มีทักษะในการบรรเลงเทียบเท่าหลวงประดิษฐ์คือครูยัง (ไม่ทราบนามสกุล) และครูยัง ได้ทำการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เครือญาติและลูกศิษย์ โดยลูกศิษย์ที่มีความสามารถเทียบเท่าครูยังคือครูม่วง เหลวกุล ในช่วงเวลาต่อมาครูดำ ซึ่งเป็นนักดนตรีประจำคณะลิเกจังหวัดนครราชสีมาได้เข้ามาทำการแสดงในเขตพื้นที่อำเภอนางรอง และได้ทำการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านดนตรีให้แก่นักดนตรีในอำเภอนางรอง พร้อมทั้งได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ทางเพลงให้แก่กันและกัน

กระบวนการถ่ายทอดของครูปี่พาทย์พื้นบ้านมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยจะมุ่งเน้นไปที่การฝึกปฏิบัติเบื้องต้น ได้แก่ การจับไม้และท่านั่งในการบรรเลง ฝึกการแบ่งมือคู่สี่ คู่แปด เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับเสียง เมื่อฝึกจนคล่องแล้วก็จะเริ่มต่อเพลงสองชั้นที่มีทำนองสั้นๆ และให้ทำบ่อยๆ จนเกิดความชำนาญ หลังจากนั้นก็จะต่อเพลงโหมโรงเย็น เพลงชุด และเพลงพิธีกรรม ทั้งนี้ในการฝึกปฏิบัติครูผู้สอนจะสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติดนตรีให้แก่ผู้เรียนอีกด้วย สถานที่ที่ใช้ในการเรียนการสอนก็จะมีทั้งวัด บ้าน และชมรมดนตรีไทย ตามที่ครูแต่ละท่านได้กำหนดเอาไว้

1.4. อนุวัฒน์ บุตรทองทิม และเฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2563). วงระนาดพาทย์ฆ้อง วัดโพธิ์พระองค์ ตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 14**(1), 122.

งานวิจัยเรื่องวงระนาดพาทย์ฆ้อง วัดโพธิ์พระองค์ ตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางดนตรี และบทบาทหน้าที่ของวงระนาดพาทย์ฆ้อง วัดโพธิ์พระองค์ ตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ รวบรวมข้อมูลข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า ในด้านลักษณะของเครื่องดนตรีจะเป็นเช่นเดียวกับวงปี่พาทย์ของไทย แต่มีรูปแบบการประสมวงที่เป็นเอกลักษณะเฉพาะ โดยนักดนตรีที่บรรเลงเครื่องดนตรีแต่ละชนิดจะหันหน้าล้อมกันเป็นวงโดยมีฆ้องวงใหญ่เป็นศูนย์กลาง เพื่อช่วยในการฟังเสียงเครื่องดนตรีแต่ละชนิดให้มีความชัดเจน ส่วนในด้านการรับใช้สังคม วงระนาดพาทย์ฆ้องวัดโพธิ์พระองค์มีบทบาทต่อชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทตามบริบททางสังคม ในปัจจุบันวงระนาดพาทย์ฆ้องวัดโพธิ์พระองค์ ยังคงทำการบรรเลงดนตรีรับใช้สังคมในอำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ และพื้นที่ใกล้เคียง เนื่องจากผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวนั้นยังให้ความสำคัญและมีความผูกพันธ์กับเสียงของดนตรีในพิธีกรรม

1.5. มานพ วิสุทธิแพทย์. (2564). ปี่พาทย์พิมาย: ร่องรอยวัฒนธรรมดนตรี. **วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 25**(2), 67.

งานวิจัยเรื่อง ปี่พาทย์พิมาย: ร่องรอยวัฒนธรรมดนตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของวัฒนธรรมปี่พาทย์ชาวบ้านในเขตวัฒนธรรมพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นจำนวน 6 วง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ในปัจจุบันชาวบ้านยังคงเรียกวงปี่พาทย์ในเขตวัฒนธรรมพิมายว่า วงพิณพาทย์ สถานที่ตั้งของวงและเครื่องดนตรีส่วนมากจะอยู่ที่บ้านของหัวหน้าวง และชื่อของวงปี่พาทย์แต่ละวงนั้นจะตั้งตามชื่อหัวหน้าวงหรือหมู่บ้าน จำแนกรูปแบบของการสืบทอดได้เป็น 2 ลักษณะคือ การสืบทอดตามสายตระกูล และการสืบทอดในลักษณะครูกับลูกศิษย์ โดยเป็นการสืบทอดแบบมุขปาฐะ

วงปี่พาทย์ในเขตวัฒนธรรมพิมายมีเครื่องดนตรีและรูปแบบในการประสมวงแตกต่างกันออกไป เครื่องดนตรีหลักที่วงปี่พาทย์ชาวบ้านมี ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ตะโพน กลองทัด ฉิ่งและฉาบ แต่ก็จะมีบางวงที่มีการนำเครื่องดนตรีชนิดอื่นเข้ามาบรรเลงในวงปี่พาทย์ด้วย อาทิเช่น ปี่ใน ซออู้ ซอด้วง คีย์บอร์ด กลองชุด เป็นต้น ในการประสมวงก็จะขึ้นอยู่กับเครื่องดนตรีภายในวงและจำนวนของนักดนตรีที่มี และมีรูปแบบในการจัดวงเช่นเดียวกันกับวงปี่พาทย์ของไทย แต่ในส่วนของเครื่องหนัง เครื่องประกอบจังหวะ และเครื่องดนตรีอื่นๆ นั้น ก็จะมีรูปแบบการจัดวางตามความเหมาะสมตามสถานที่ที่ได้ไปบรรเลง

การบรรเลงเครื่องดนตรีจะบรรเลงอย่างเรียบง่าย โดยจะมีระนาดเอกเป็นเครื่องนำ นักดนตรีสามารถสลับหน้าที่กันภายในวงได้ บทเพลงที่บรรเลง ได้แก่ โหมโรงเย็นหรือโหมโรงกลอง เพลงช้า เพลงสร้อยสน เพลงศรีนวล เพลงหกบท เพลงธรณีกันแสง เพลงสารถี เพลงเขมรปี่แก้ว เพลงอกทะเล เพลงนกขมิ้น และเพลงแขกมอญ ซึ่งบทเพลงเหล่านี้ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมและเพลงประโคม และวงปี่พาทย์ในแต่ละวงมีลักษณะในการบรรเลงเพลงที่แตกต่างกันออกไป แม้เป็นเพลงเดียวกันแต่ก็ขึ้นอยู่กับทางในการบรรเลงของแต่ละวง ปัจจุบันวงปี่พาทย์ในเขตวัฒนธรรมพิมายก็ยังคงมีบทบาทที่สำคัญต่อชุมชน ทั้งในงานพิธีกรรมและงานประเพณี เช่น งานบวช งานศพ งานเทศน์มหาชาติ งานฉลองอัฐิ งานบุญต่างๆ เป็นต้น

1.6. สันติ วิลัยสูงเนิน (2558). **วงปี่พาทย์ศิษย์เกตุคง จังหวัดนครราชสีมา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

งานวิจัยเรื่องวงปี่พาทย์ศิษย์เกตุคง จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาของวงปี่พาทย์ศิษย์เกตุคง จังหวัดนครราชสีมาตั้งแต่อดีตจนถึงในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า วงปี่พาทย์ศิษย์เกตุคงมีผู้ถ่ายทอดความรู้ทางด้านดนตรีไทยคือครูบุญยัง เกตุคง ก่อตั้งเมื่อพ.ศ. 2493 มีลูกศิษย์ที่ได้มาฝากตัวเรียนดนตรีไทยกับครูบุญยัง เกตุคง ทั้งหมด 73 คน โดยลูกศิษย์คนแรกคือนายมานิต เหล็กสูงเนิน ซึ่งเป็นนักดนตรีประจำวงลิเกวิกแม่เสงี่ยม

ครูบุญยัง เกตุคงได้ทำการซื้อเครื่องดนตรีเอาไว้ใช้สำหรับออกงานซึ่งก็มีทั้งเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์ไทยและวงปี่พาทย์มอญ โดยในปัจจุบันก็ยังคงใช้อยู่เช่นเดิม ผู้ดูแลเครื่องดนตรีหลังจากครูบุญยัง เกตุคง ถึงแก่กรรมลงคือ นายชัยวัฒน์ รอสูงเนินและนายฉลอง ฝ้ายโคกสูง ซึ่งนอกเหนือจากการดูแลเครื่องดนตรีแล้วยังเป็นผู้จัดการและประสานงานต่างๆ อีกด้วย สิ่งที่เป็นความโดดเด่นของวงศิษย์เกตุคงคือจะนิยมบรรเลงเพลงที่มาจากการประพันธ์ของครูบุญยัง เกตุคง รวมไปถึงแบบอย่างที่ปฏิบัติก็จะยึดตามครูบุญยัง เกตุคง ในปัจจุบันวงศิษย์เกตุคงรับงานเฉพาะงานบรรเลงหน้าพาทย์ไหว้ครูเท่านั้น

1.7. สุรดิษ ภาคสุชล. (2563). ปี่พาทย์พื้นบ้าน : กรณีศึกษา วงปี่พาทย์พื้นบ้าน ศ.ดุริยศิลปิน. **สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.), 26**(1), 87.

สำหรับงานวิจัยเรื่องปี่พาทย์พื้นบ้าน : กรณีศึกษา วงปี่พาทย์พื้นบ้าน ศ.ดุริยศิลปิน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวงปี่พาทย์พื้นบ้านคณะ ศ.ดุริยศิลปิน และศึกษาบทบาท หน้าที่ของวงปี่พาทย์พื้นพื้นบ้านคณะ ศ.ดุริยศิลปิน ใช้แนวทางศึกษาทางมานุษยดุริยางควิทยา รวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า วงปี่พาทย์พื้นบ้านคณะ ศ.ดุริยศิลปิน เป็นวงปี่พาทย์พื้นบ้านในอำเภอพิมายที่ยังคงมีการบรรเลงในงานต่างๆ มีการสืบทอดองค์ความรู้จากนายปานและนายจันทร์ (ไม่ทราบนามสกุล) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งวงปี่พาทย์ในเขตพื้นที่อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา และได้สืบทอดมายังนายเปีย นายเลี้ยง และนายศิวา นิ่มนวล โดยวงปี่พาทย์พื้นบ้าน ศ.ดุริยศิลปินมีบทบาทต่อสังคมคือการบรรเลงดนตรีในงานต่างๆ ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล โดยการบรรเลงดนตรีประกอบพิธีการหรือพิธีกรรมต่างๆ นั้นเพื่อเป็นสัญญาณในการเริ่มงานหรือบ่งบอกถึงขั้นตอนของงาน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในพิธีมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้คนในงานอีกด้วย

1.8. อัครเดช แดนงูเหลือม, เชาว์ การวิชา และเฉลิมกิต เข่งแก้ว. (2564). การสืบทอดวงปี่พาทย์ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 23**(1), 73.

งานวิจัยเรื่อง การสืบทอดวงปี่พาทย์ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาสภาพและบทบาทของวงปี่พาทย์ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และเพื่อศึกษาการสืบทอดวงปี่พาทย์ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้วิธีการทางมานุษยดนตรีวิทยา ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าวงและสังเกตการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า วงปี่พาทย์ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ที่ยังคงรับงานมีอยู่ 4 วงด้วยกัน มีการจำแนกกลุ่มนักดนตรีตามหน้าที่การบรรเลงออกเป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่มคนเครื่อง กลุ่มคนระนาด กลุ่มคนปี่ กลุ่มคนเครื่องหนัง และกลุ่มคนจังหวะ โดยกลุ่มที่มีจำนวนนักดนตรีน้อยที่สุดคือกลุ่มคนระนาดและกลุ่มคนปี่ มีเครื่องดนตรีทั้งวงปี่พาทย์ไทยและปี่พาทย์มอญ แต่จะเน้นเครื่องดนตรีปี่พาทย์มอญเป็นหลักเพื่อตอบสนองค่านิยมของผู้คนในสังคม แบ่งเครื่องดนตรีตามลักษณะในการบรรเลงออกได้เป็น 3 ประเภท คือ 1. เครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนอง 2. เครื่องดนตรีประเภทกำกับจังหวะหน้าทับ 3. เครื่องดนตรีประเภทประกอบจังหวะ ในปัจจุบันวงปี่พาทย์ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีบทบาทต่อสังคม 2 ด้าน ได้แก่ ด้านพิธีกรรมและด้านประกอบการแสดง โดยด้านพิธีกรรมนิยมใช้วงปี่พาทย์มอญบรรเลงในงานศพและยังพบว่ามีการใช้ในพิธีกรรมและงานอื่นๆ ส่วนด้านประกอบการแสดงก็จะบรรเลงการประกอบการแสดงลิเกเป็นส่วนใหญ่ตามความนิยมในพื้นที่ และมีการบรรเลงประกอบโขนและรำซึ่งส่วนมากจะพบอยู่ในรูปแบบของการรำหน้าไฟ

วงปี่พาทย์ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีการสืบทอดของหัวหน้าวงอยู่ 4 ลักษณะคือ 1. การสืบทอดจากบรรพบุรุษ 2. สืบทอดจากนักดนตรีในท้องถิ่น 3. สืบทอดจากนักดนตรีต่างถิ่น 4. ครูพักลักจำ และวงปี่พาทย์ทั้ง 4 เป็นการตั้งคณะขึ้นมาใหม่ กระบวนการถ่ายทอดปี่พาทย์ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่ามีอยู่ 3 รูปแบบคือ แบบครอบครัว แบบครูกับศิษย์ และแบบการศึกษาในสถานศึกษา ซึ่งผู้ที่จะเข้ามาเรียนจะต้องมีการฝากตัวเป็นศิษย์โดยพิธีกรรมยกครู สถานที่ที่ใช้ในการเรียนการสอนและการฝึกซ้อมมีทั้งบ้าน โรงเรียน และสถานที่แสดงดนตรี มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยสอนควบคู่ไปกับการสอนแบบเก่า นิยมสอนโดยใช้วิธีมุขปาฐะ และใช้ฆ้องวงใหญ่เป็นเครื่องมือสำหรับเริ่มต้นในการฝึกทักษะโดยการให้ผู้เรียนตีตามครูและทำซ้ำๆ บ่อยๆ จนเกิดความชำนาญ

2. วิเคราะห์องค์ความรู้งานวิจัยปี่พาทย์พื้นบ้านอีสานใต้

การสำรวจสถานภาพงานวิจัยปี่พาทย์พื้นบ้านอีสานใต้จำนวน 8 เรื่อง เป็นการสำรวจผ่านทางฐานข้อมูลเอกสารปัจจุบันที่มีอยู่ในระบบสารสนเทศ ผลจากการสำรวจสามารถจำแนกบทวิเคราะห์ออกได้เป็น 4 ประเด็น ได้แก่ วงดนตรี บทเพลง การสืบทอด และบทบาทต่อสังคม โดยมีบทวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

2.1. วงดนตรี

วงดนตรีปี่พาทย์พื้นบ้านในวัฒนธรรมอีสานใต้มีลักษณะโดยทั่วไปที่คล้ายคลึงกันทั้งในส่วนของเครื่องดนตรี รูปแบบของวงดนตรี บทเพลง และมีความแตกต่างกันในเรื่องของ รูปแบบในการประสมวง การร้อยเรียงบทเพลงเข้าด้วยกัน และการนำบทเพลงไปใช้บรรเลงในโอกาสต่างๆ เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์พื้นบ้านพบว่ามีทั้งเครื่องดนตรีที่เป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษและเครื่องดนตรีที่ถูกสร้างขึ้นทดแทนหรือซื้อเข้ามาใหม่เนื่องจากชำรุดหรือสูญหายไปตามกาลเวลา โดยเครื่องดนตรีที่พบในวงปี่พาทย์พื้นบ้านส่วนใหญ่ประกอบไปด้วย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ปี่ใน ปี่นอก ตะโพน กลองทัด ฉิ่งและฉาบ อีกทั้งยังพบว่ามีการนำเครื่องดนตรีไทยชนิดอื่นและเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาใช้ในการประสมวงและยังเรียกชื่อว่าวงปี่พาทย์เช่นเดิม ได้แก่ ซออู้ ซอด้วง ฉาบใหญ่ กรับพวง กรับเสภา คีย์บอร์ด และกลองชุด โดยพบในวงปี่พาทย์บ้านธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา (มานพ วิสุทธิแพทย์, 2564)

รูปแบบของวงปี่พาทย์พื้นบ้านที่พบส่วนใหญ่มีอยู่ 4 รูปแบบด้วยกันคือ วงเครื่องห้า วงเครื่องหก วงเครื่องแปด (วงเครื่องคู่) และวงเครื่องสิบสอง (วงเครื่องใหญ่) ซึ่งวงปี่พาทย์พื้นบ้านในพื้นที่ต่างๆ นั้นต่างก็มีทั้งรูปแบบที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันออกไปตามที่ได้มีการสืบทอดกันมา รวมไปถึงการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของวงเพื่อให้สอดคล้องกับสถานภาพในปัจจุบันอีกด้วย รูปแบบของวงปี่พาทย์ที่กล่าวมาข้างต้นส่วนใหญ่พบในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดนครราชสีมา โดยสามารถจำแนกออกได้ตามพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

2.1.1. วงปี่พาทย์พื้นบ้านในเขตพื้นที่อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

พบรูปแบบวงปี่พาทย์อยู่ 3 ลักษณะคือ วงปี่พาทย์เครื่องห้า วงปี่พาทย์เครื่องแปด และวงปี่พาทย์เครื่องสิบสอง ประกอบไปด้วย วงปี่พาทย์บ้านหนองโบสถ์ ชมรมดนตรีไทยบ้านโคกมะค่าโหรน และวงปี่พาทย์น้องใหม่ไทรทอง ซึ่งวงปี่พาทย์ทั้งสามมีรูปแบบในการจัดวงที่คล้ายกันและมีลักษณะที่คล้ายกันกับวงปี่พาทย์ในภาคกลาง มีการสลับการวางตำแหน่งของเครื่องดนตรีเพื่อให้เหมาะสมกับสถานที่และเพื่อความสะดวกในการบรรเลง (ศิริปัญญา สะเดา, 2562) อีกทั้งยังพบรูปแบบของวงปี่พาทย์หลังช้างที่ใช้บรรเลงบนหลังช้างประกอบการแห่ในอดีตและวงมโหรีพื้นบ้าน ซึ่งพบในวงปี่พาทย์น้องใหม่ไทรทอง

2.1.2. วงปี่พาทย์พื้นบ้านในตำบลปังกู อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

พบเพียงรูปแบบวงปี่พาทย์เครื่องห้าเท่านั้น ได้แก่ วงปี่พาทย์ของนายทอด อิดประโคน เครื่องดนตรีประกอบไปด้วย ซไล (ปี่ใน) ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ ตะโพน สโกว (กลองทัด) ฉิ่งและฉาบ โดยวงดนตรีของนายทอดจะไม่มีฆ้องวงเล็กเนื่องจากมีความเห็นว่าเสียงของฆ้องวงเล็กนั้นดังและแหลมเกินไป (พูนศักดิ์ บุญทวี และรุจี ศรีสมบัติ, 2560)

2.1.3. วงปี่พาทย์ในวัฒนธรรมพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

รูปแบบของวงปี่พาทย์ในเขตวัฒนธรรมพิมายประกอบไปด้วยวงปี่พาทย์เครื่องห้าและวงปี่พาทย์เครื่องคู่ การประสมวงมีการปรับเปลี่ยนไปตามจำนวนของเครื่องดนตรีและนักดนตรีที่มีอยู่ภายในวง พบวงปี่พาทย์อยู่ 7 บ้านด้วยกัน ได้แก่ วงปี่พาทย์บ้านตะบอง บ้านประสุข บ้านดง บ้านธาราปราสาท บ้านหนองม้า และบ้านหนองกก เครื่องดนตรีหลักมีความคล้ายคลึงกันประกอบไปด้วย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด และฉิ่ง (มานพ วิสุทธิแพทย์, 2564) และมีวงปี่พาทย์บ้านสะแกงาม ได้แก่ วงปี่พาทย์พื้นบ้าน ศ.ดุริยศิลปิน โดยพบรูปแบบวงมโหรีพื้นบ้านในพื้นที่นี้อีกด้วย (สุรดิษ ภาคสุชล, 2563)

2.1.4. วงปี่พาทย์ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วงปี่พาทย์ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ส่วนใหญ่ปรากฏในลักษณะของวงปี่พาทย์มอญซึ่งพบว่ามีอยู่ 4 คณะได้แก่ 1.คณะ ป. อุดมศิลป์ 2.คณะรัตนบรรเลง 3.คณะสมโภชน์ ถาวรศิริ 4.คณะ ท.ภัทรศิลป์ (อัครเดช แดนงูเหลือม, เชาว์ การวิชา และเฉลิมกิต เข่งแก้ว, 2564) และพบวงปี่พาทย์เพียงวงเดียวที่มีรากฐานมาจากภาคกลางคือ วงศิษย์เกตุคง ซึ่งเป็นวงดนตรีที่ก่อตั้งโดยครูบุญยัง เกตุคง ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ลิเก) พ.ศ.2534 โดยในปัจจุบันไม่มีการรับงานว่าจ้างแล้ว (สันติ วิลัยสูงเนิน และภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์, 2558) วงปี่พาทย์มอญมีลักษณะเด่นในส่วนของเครื่องดนตรีที่มีความสวยงาม มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดนตรีไทยและมอญ มีท่วงทำนองที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และมีรูปแบบในการประสมวงที่เป็นไปตามหลักดุริยางคศาสตร์ของไทย ซึ่งมีทั้งรูปแบบวงเครื่องห้า เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่ รวมไปถึงเป็นที่นิยมในการว่าจ้างมาบรรเลงในงานอวมงคล และกลายเป็นรายได้หลักของวงปี่พาทย์ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

2.1.5. วงปี่พาทย์ในจังหวัดศรีสะเกษ

พบวงปี่พาทย์เพียงวงเดียวคือวงระนาดพาทย์ฆ้องวัดโพธิ์พระองค์ ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอศรีรัตนะและมีรูปแบบในการประสมวงที่แตกต่างออกไปจากทุกวงที่กล่าวมา โดยการประสมวงจะมีลักษณะในการนั่งล้อมเป็นวง โดยมีฆ้องวงใหญ่อยู่ในตำแหน่งกลางวง ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้สามารถฟังเสียงเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ภายในวงได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นและเป็นรูปแบบในการจัดวงที่ไม่เคยพบมาก่อนในวงปี่พาทย์ ในอดีตสามารถบรรเลงเป็นวงเครื่องใหญ่ได้ แต่ในปัจจุบันได้มีการลดจำนวนเครื่องดนตรีลงเนื่องจากมีจำนวนนักดนตรีที่ไม่เพียงพอและมีอัตราการจ้างงานที่น้อยจึงต้องมีการปรับตัวโดยลดจำนวนเครื่องดนตรีให้เหลือเพียงเฉพาะเครื่องดนตรีหลักเท่านั้น ประกอบไปด้วยปี่ในระนาดเอก ระนาดเอกเหล็ก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด และฉิ่ง (อนุวัฒน์ บุตรทองทิม และเฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี, 2563)

ภาพที่ 1 : วงปี่พาทย์หลังช้าง
ที่มา : พิชชาณัฐ ตู้จินดา (2558)

ภาพที่ 1 : รูปแบบการจัดวงของวงระนาดพาทย์ฆ้องในจังหวัดศรีสะเกษ
ที่มา : อนุวัฒน์ บุตรทองทิม (2563)

2.2. บทเพลง

บทเพลงที่ถูกนำมาบรรเลงในวงปี่พาทย์ในพื้นที่ต่างๆ โดยส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมากเนื่องจากบทบาทในการบรรเลงรับใช้สังคมมีลักษณะที่เป็นเช่นเดียวกัน ซึ่งบทเพลงที่พบสามารถจำแนกได้ดังนี้

2.2.1. เพลงชุดโหมโรง ใช้สำหรับบรรเลงในช่วงก่อนเริ่มพิธีและบรรเลงประกอบพิธีกรรมมงคลต่างๆ รวมไปถึงใช้เริ่มต้นในการเรียนการสอน ซึ่งพบว่ามีการนำไปบรรเลงในวงปี่พาทย์พื้นบ้านทุกวง ทั้งนี้บทเพลงภายในเพลงชุดโหมโรงของวงปี่พาทย์ในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างออกไปตามสำรับที่ได้มีการสืบทอดต่อกันมา

2.2.2. เพลงเถาหรือเพลงเบ็ดเตล็ด ใช้สำหรับบรรเลงในช่วงที่เว้นจากพิธีกรรมหรือตามที่เจ้าภาพร้องขอ โดยจะบรรเลงเพื่อให้เกิดความผ่อนคลายแก่ผู้คนในงาน ในบางวงมีการบรรเลงออกเพลงต่อท้ายหรือบรรเลงเฉพาะอัตราจังหวะสามชั้นหรือสองชั้นเป็นเพลงเกร็ด ในบางครั้งก็มีการบรรเลงในขณะที่พระกำลังฉันอาหารอีกด้วย

2.2.3. เพลงอวมงคล ใช้บรรเลงเฉพาะในงานศพเท่านั้น ได้แก่ เพลงนางหงส์ เพลงยกศพ เพลงธรรณีกรรแสง และเพลงประชุมเพลง เป็นต้น

2.2.4. เพลงพิธีกรรมเลี้ยงผี การบรรเลงเพลงเลี้ยงผีพบเฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และพื้นที่ใกล้เคียงเท่านั้น โดยจะเป็นการบรรเลงตามเชื้อสายบรรพบุรุษ ประกอบไปด้วยเพลงผีปะกำ เพลงแขกผีมอญ เพลงกราวนอก (เลี้ยงผีโรงเขมร) และเพลงเชิดและรัวน้อย (เลี้ยงผีโรงละคร) ซึ่งเพลงเลี้ยงผีเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งในวัฒนธรรมดนตรีอีสานใต้ (ศิริปัญญา สะเดา, 2562)

2.2.5. เพลงแห่ ใช้บรรเลงประกอบการแห่ในพิธีมงคลต่างๆ เช่น แห่นาค แห่กฐิน หรือแห่ขบวนฟ้อนรำ ได้แก่ เพลงกราวนอก

2.2.6. เพลงมอญ ใช้บรรเลงในกรณีที่มีการว่าจ้างวงปี่พาทย์มอญให้ไปบรรเลง ส่วนมากพบในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา เช่นเพลงประจำวัด หรือเพลงประจำบ้าน ในบางครั้งก็มีการนำเพลงไทยไปบรรเลงแล้วเปลี่ยนมือฆ้องและท่วงทำนองให้เป็นแบบมอญอีกด้วย

2.2.7. เพลงประกอบการแสดง ใช้บรรเลงประกอบการแสดงมหรสพต่างๆ ได้แก่ รำหน้าไฟ ลิเก หรือโขน เช่น หากเป็นการรำหน้าไฟก็จะบรรเลงเพลงชุดศรีวิชัย หากเป็นการแสดงลิเกก็จะบรรเลงเพลงอัตราสองชั้น หรือหากเป็นการแสดงโขนก็จะใช้เพลงหน้าพาทย์ต่างๆ

ลักษณะของบทเพลงที่โดดเด่นในวัฒนธรรมปี่พาทย์อีสานใต้คือ เพลงชุดโหมโรงเย็น ของวงปี่พาทย์พื้นบ้าน บ้านหนองไทร ตำบลหนองไทร อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีความแตกต่างจากเพลงชุดโหมโรงเย็น

ของวงปี่พาทย์ในภาคกลาง โดยเป็นทางโบราณปี่พาทย์สายบ้านเขว้าที่ได้รับการสืบทอดต่อๆ กันมา มีลักษณะในการบรรเลงที่ไม่เร็วเหมือนวงปี่พาทย์ภาคกลาง ทั้งนี้ในอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีการแบ่งทางเพลงปี่พาทย์ออกเป็นสองทางคือ ทางปี่พาทย์สายบ้านเขว้าและทางปี่พาทย์สายนครราชสีมา โดยสายปี่พาทย์บ้านเขว้าเป็นสายที่วงปี่พาทย์พื้นบ้านในพื้นที่อำเภอนางรองยึดเป็นหลัก บทเพลงที่พบในเพลงชุดโหมโรงเย็นวงปี่พาทย์พื้นบ้าน บ้านหนองไทร ประกอบไปด้วย 15 เพลงด้วยกันตามลำดับ คือ 1. เพลงสาธุการ 2. เพลงตระนอน 3. เพลงรัวสามลา 4. เพลงต้นเข้าม่าน 5. เพลงปราสาททอง 6. เพลงปฐม 7. เพลงลา 8. เพลงเสมอ 9. เพลงรัวน้อย (รัวลาเดียว) 10. เพลงเชิดชั้นเดียว 11. เพลงกลม 12. เพลงชำนาญ 13. เพลงกราวใน (ออกเพลงมอญกราวใน) 14. เพลงต้นชุบ 15. เพลงลา (พิชชาณัฐ ตู้จินดา, 2558)

การแบ่งประเภทของบทเพลงในวงปี่พาทย์พื้นบ้านในพื้นที่ต่างๆ มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็นดังนี้

พื้นที่	การแบ่งประเภทบทเพลง
วงปี่พาทย์ในอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์	1. เพลงครู 2. เพลงชุดออกเพลงออกแขก 3. เพลงพิธีกรรมเลี้ยงผี 4. เพลงแห่ 5. เพลงอวมงคล 6. เพลงสามชั้นและเพลงสองชั้น (ศิริปัญญา สะเดา, 2562)
วงปี่พาทย์ในวัฒนธรรมพิมาย	1. เพลงโหมโรง 2. เพลงประกอบพิธีกรรม 3. เพลงเบ็ดเตล็ด (มานพ วิสุทธิแพทย์, 2564)
วงปี่พาทย์ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา	ไม่พบการแบ่งประเภทของบทเพลง
วงระนาดพาทย์ฆ้อง วัดโพธิ์พระองค์ ตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ	1. เพลงชุดโหมโรง 2. เพลงเบ็ดเตล็ด 3. เพลงสำหรับพระฉัน (อนุวัฒน์ บุตรทองทิม และ เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี, 2563)

2.3. การสืบทอด

กระบวนการสืบทอดองค์ความรู้ของวงปี่พาทย์พื้นบ้านในพื้นที่อีสานใต้จะอยู่ในลักษณะของการสืบทอดแบบมุขปาฐะ โดยในการเรียนดนตรีปี่พาทย์นั้นจะเป็นความสมัครใจของผู้ที่สนใจและได้มาขอเรียนกับปราชญ์หรือผู้ทรงความรู้ในชุมชน ซึ่งในการรับผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนก็ไม่ได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์อะไรเอาไว้และไม่มีการเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น แต่จะมีการพูดคุยเพื่อทำ

ข้อตกลงกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนเนื่องจากในการเรียนปี่พาทย์ต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษาที่นานและต้องมีการซ้อมอยู่อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งในบางครั้งอาจมีระยะเวลาในการเลิกซ้อมที่ค่ำ โดยเฉพาะผู้เรียนที่เป็นเยาวชนก็จำเป็นที่จะต้องมีการพูดคุยกับผู้ปกครองเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันทั้งสองฝ่ายและไม่เป็นภาระของผู้ปกครอง รวมไปถึงการสอบถามถึงความรับผิดชอบและการเดินทางมาเรียนว่ามีความสะดวกมากน้อยเพียงใด ภายหลังจากที่ได้รับเข้ามาเรียนไปซักระยะแล้วนั้นครูก็จะให้ศิษย์ทำพิธีฝากตัวเป็นศิษย์กับครูตามประเพณีที่ได้สืบทอดมา จากนั้นครูก็จะได้จับมือตีฆ้องเพลงสาธุการและเริ่มเข้าสู่กระบวนการต่อเพลงในลำดับต่อไป

ในการต่อเพลงนั้นมีอยู่หลายลักษณะซึ่งไม่มีแบบแผนมากนักเนื่องจากเป็นการสอนแบบโบราณ มีทั้งครูท่องเพลงหรือสาธิตแล้วให้ศิษย์ตีตามรวมไปถึงการที่พาไปออกงานบ่อยๆ เพื่อเก็บประสบการณ์ โดยในช่วงเริ่มแรกของการเรียนผู้เรียนจะต้องเริ่มจากการฝึกไล่ฆ้องวงใหญ่จากลูกทวนจนถึงลูกยอดและฝึกการตีคู่สี่ คู่แปด เพื่อให้เกิดความคุ้นชินกับเครื่องดนตรี แล้วจึงจะได้เริ่มต่อเพลงสาธุการเป็นเพลงแรกและเริ่มต่อเพลงชุดโหมโรงตามลำดับ รวมไปถึงการต่อเพลงเกร็ดสั้นๆ ต่างๆ อีกด้วย สถานที่ที่ใช้ในการเรียนการสอนและการฝึกซ้อมประกอบไปด้วย วัด บ้าน และชมรมดนตรีไทย โดยจะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของครูผู้ถ่ายทอดที่ได้กำหนดเอาไว้ ทั้งนี้การสืบทอดสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะคือ 1.การสืบทอดจากสายตระกูล 2.การสืบทอดความรู้จากนักดนตรีหรือผู้ทรงความรู้ในชุมชน 3.การสืบทอดจากนักดนตรีหรือผู้ทรงความรู้จากต่างถิ่น 4.ครูพักลักจำ

2.4. บทบาทต่อสังคม

วงปี่พาทย์พื้นบ้านอีสานใต้ในพื้นที่ต่างๆ มีบทบาทในการรับใช้สังคมที่เป็นลักษณะเช่นเดียวกันคือ 1. บรรเลงประกอบพิธีกรรมและการแสดงต่างๆ เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น 2. บรรเลงเพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้คนในชุมชน 3. เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายในชุมชนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากข้อมูลที่ได้สำรวจพบว่าส่วนใหญ่วงปี่พาทย์ในพื้นที่อีสานใต้มีปฏิสัมพันธ์กับพิธีกรรมต่างๆ เป็นอย่างมากซึ่งสังเกตได้จากการว่าจ้างวงดนตรีซึ่งงาน

ส่วนใหญ่หลักๆ เป็นงานพิธีกรรมแทบจะทั้งหมดทั้งงานมงคลและอวมงคล เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากผู้คนส่วนใหญ่ในพื้นที่อีสานใต้ยังมีความเชื่อและยังเห็นความสำคัญของดนตรีประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในสังคมอยู่ ทั้งนี้รูปแบบในการรับงานบรรเลงของวงปี่พาทย์แต่ละวงขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ของวงทั้งในส่วนของเครื่องดนตรีและนักดนตรีว่ามีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของเจ้าภาพหรือไม่ รวมไปถึงค่าตอบแทนและระยะทางที่ต้องเดินทางไปบรรเลงมีความคุ้มค่ามากน้อยเพียงใด ในปัจจุบันมีวงปี่พาทย์หลายวงที่ต้องปรับตัวตามสภาวะทางสังคมที่เปลี่ยนไป เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณนี้ให้คงอยู่สืบไป แม้ว่าจะมีอัตราการจ้างงานหรือโอกาสที่จะได้ไปบรรเลงลดน้อยลงก็ตาม

สรุป

จากการสำรวจสถานภาพงานวิจัยปี่พาทย์พื้นบ้านอีสานใต้จากสื่อออนไลน์ที่ปรากฏในรูปของวิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิจัย พบว่าวัฒนธรรมปี่พาทย์พื้นบ้านอีสานใต้ปรากฏอยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดด้วยกันคือ จังหวัดบุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และนครราชสีมา โดยมีรูปแบบของวงดนตรีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เครื่องดนตรีภายในวงเป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ และยังมีการสร้างขึ้นมาเพิ่มใหม่ในภายหลังเพื่อทดแทนของเก่าที่ชำรุดทรุดโทรมหรือสูญหายไปตามกาลเวลา มีการนำเครื่องดนตรีไทยประเภทเครื่องสีและเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาประสมภายในวงปี่พาทย์ ซึ่งพบในวงปี่พาทย์บ้านธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

รูปแบบของวงปี่พาทย์ที่นิยมใช้กันประกอบไปด้วย วงเครื่องห้า วงเครื่องแปด (เครื่องคู่) และวงเครื่องสิบสอง (เครื่องใหญ่) ตามลำดับ และพบรูปแบบวงปี่พาทย์มอญในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาซึ่งเป็นที่นิยมนำมาบรรเลงตามงานศพในปัจจุบัน รวมไปถึงพบรูปแบบของวงปี่พาทย์ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษที่มีความแตกต่างจากวงปี่พาทย์ทุกวงที่กล่าวมาโดยสิ้นเชิง โดยจะมีลักษณะในการจัดวงที่นั่งล้อมกันเป็นวงกลมซึ่งไม่เคยปรากฏในลักษณะของวงปี่พาทย์มาก่อน ในส่วนของบทเพลงพบว่ามีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ประเภทคือ 1.เพลงโหมโรง 2.เพลงเถาหรือเพลงเบ็ดเตล็ด

3.เพลงอวมงคล 4.พิธีกรรมเลี้ยงผี 5.เพลงแห่ 6.เพลงมอญ 7.เพลงประกอบการแสดง ซึ่งบทเพลงทั้ง 7 ประเภท มีบทบาทที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ในวัฒนธรรมดนตรีอีสานใต้มีบทเพลงที่มีความโดดเด่นอยู่ 2 ประเภทคือ เพลงชุดโหมโรงและเพลงเลี้ยงผี โดยเพลงชุดโหมโรงที่พบจะมีลักษณะที่แตกต่างกับทางภาคกลาง ส่วนเพลงเลี้ยงผีพบว่ามีการบรรเลงเฉพาะพื้นที่อำเภอนางรองและพื้นที่ใกล้เคียงเท่านั้น วงปี่พาทย์ในพื้นที่ต่างๆ จะเรียกชื่อของประเภทบทเพลงที่ต่างกันออกไป

กระบวนการสืบทอดของวงปี่พาทย์พื้นบ้านในพื้นที่อีสานใต้จะเป็นการสืบทอดแบบมุขปาฐะ ไม่มีแบบแผนในการสอนมากนัก เป็นความสมัครใจของผู้เรียนที่ได้เข้ามาขอสมัครเรียนกับครูและไม่มีการเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น การเรียนจะเริ่มจากการให้ฝึกตีไล่เสียงและตีคู่สี่ คู่แปด เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับเครื่องดนตรี จากนั้นจึงจะได้เริ่มต่อเพลง โดยเพลงแรกที่จะได้ต่อคือเพลงสาธุการจากนั้นก็จะได้ต่อเพลงชุดโหมโรงตามลำดับและเพลงเกร็ดสั้นๆ ต่างๆ การสืบทอดสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะคือ 1.การสืบทอดจากสายตระกูล 2.การสืบทอดความรู้จากนักดนตรีหรือผู้ทรงความรู้ในชุมชน 3.การสืบทอดจากนักดนตรีหรือผู้ทรงความรู้จากต่างถิ่น 4.ครูพักลักจำ สถานที่ในการเรียนคือ บ้าน วัด และชมรมดนตรีไทย

วงปี่พาทย์พื้นบ้านในพื้นที่อีสานใต้มีบทบาทต่อสังคมอยู่ 3 ประการ คือ 1.บรรเลงประกอบพิธีกรรมและการแสดงต่างๆ เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น 2.บรรเลงเพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้คนในชุมชน 3.เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายในชุมชนและเป็นแหล่งท่องเที่ยงเชิงอนุรักษ์ ซึ่งในทุกพื้นที่จะมีบทบาทที่เป็นเช่นเดียวกันทั้งหมด การจ้างงานส่วนมากจะเป็นงานพิธีกรรมต่างๆ ทั้งงานมงคลและอวมงคล เนื่องจากผู้คนยังเห็นความสำคัญของการบรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรมอยู่ ในการรับงานของวงก็จะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ภายในวง ทั้งจำนวนเครื่องดนตรีและนักดนตรีว่าเป็นไปตามความต้องการของเจ้าภาพหรือไม่ ในปัจจุบันวงปี่พาทย์หลายวงมีการปรับตัวให้เป็นไปตามสังคมที่เปลี่ยนไป เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณให้คงอยู่สืบไป

บรรณานุกรม

ชายชาญ วงศ์ภักดี, บรรจง โสดาดี, ธนู ศรีทอง, พระครูโสภณธรรมาภิมณฑ์, ชูชัย ประดับสุข, สถาพร ภาคพรม และพิสุทธิ์พงศ์ เอ็นดู. (2564). การเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทางศาสนา และวัฒนธรรม ของอีสานใต้กับประชาคมอาเซียน. **วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 12**(2), 172.

พิชชาณัฐ ตู้จินดา และอรอุมา เวชกร. **จุม แสงจันทร์ ลมหายใจสุดท้ายของ "เจรียง จับเปย"** [ออนไลน์] 2556 [อ้างเมื่อ 24 เมษายน 2565]. จาก http://kotavaree.com/?p=100

พิชชาณัฐ ตู้จินดา. **ปี่พาทย์บ้านหนองไทร จังหวัดบุรีรัมย์ คุณค่าวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น หรือจะถูกกลืนหายไปในอนาคต** [ออนไลน์] 2557 [อ้างเมื่อ 24 เมษายน 256]. จาก http://kotavaree.com/?p=420&fbclid=IwAR3X-Newf_pqJNNf9fOFCvJXKOWoMsyVmZl0h2DywQLjWpql1d4Y0KSDUek

พิชชาณัฐ ตู้จินดา. (2558). **การศึกษาองค์ความรู้วงปี่พาทย์พื้นบ้านบ้านหนองไทร ตำบลหนองไทร อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์เพื่ออนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น,** (ทุนวิจัยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม). กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม.

พูนศักดิ์ บุญทวี และรุจี ศรีสมบัติ. การศึกษาวงปี่พาทย์พื้นเมืองในวัฒนธรรมอีสานใต้ ในพิธีกรรมบวชพระ ตำบลปังกู อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์: กรณีศึกษาวงของนายทอด อิดประโคน. ใน: ณานิก หวังพานิช. **โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ: ศิลปกรรมวิชาการครั้งที่ 2: ศิลปะ 4.0: ศิลปะเพื่อการสร้างสรรค์และศิลปะเพื่อการศึกษา;** 3 สิงหาคม 2560; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: [ม.ป.พ.]; 2560. 191-204.

มานพ วิสุทธิแพทย์. (2564). ปี่พาทย์พิมาย: ร่องรอยวัฒนธรรมดนตรี. **วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 25**(2), 67.

ศิริปัญญา สะเดา. (2562). **กระบวนการถ่ายทอดของครูปี่พาทย์พื้นบ้านอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

สุรดิษ ภาคสุชล. (2563). ปี่พาทย์พื้นบ้าน : กรณีศึกษา วงปี่พาทย์พื้นบ้าน ศ.ดุริยศิลปิน. **สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.), 26**(1), 87.

สันติ วิลัยสูงเนิน และภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์. (2558). **วงปี่พาทย์ศิษย์เกตุคง จังหวัดนครราชสีมา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัครเดช แดนงูเหลือม, เชาว์ การวิชา และเฉลิมกิต เข่งแก้ว. (2564). การสืบทอดวงปี่พาทย์ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 23**(1), 73.

อนุวัฒน์ บุตรทองทิม และเฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2563). วงระนาดพาทย์ฆ้องวัดโพธิ์พระองค์ ตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 14**(1), 122